

Fagfornyelsen - siste innspillsrunde kjerneelementer

Uttalelse - Den norske kirke v/ Kirkerådet

Status	Innsendt til Utdanningsdirektoratet Innsendt og bekreftet av instansen via: ka296@kirken.no
Innsendt av	Jens-Petter Johnsen
Innsenders e-post:	ka296@kirken.no
Innsendt dato	17.04.2018
Hvilken offentlig virksomhet?:	Den norske kirke v/ Kirkerådet Øvrig offentlig virksomhet (Offentlig)
Stilling	Direktør

✓ Jeg bekrefter at denne uttalelsen er på vegne av hele oppgitte øvrig offentlig virksomhet.

Historie / historie samisk

1. SISTE UTKAST TIL KJERNEELEMENTER I HISTORIE / HISTORIE SAMISK

Kjerneelementene er det viktigste elevene skal lære i faget og er et forarbeid til læreplanene som skal utarbeides neste skoleår. Kjerneelementene skal danne grunnlaget for utviklingen av selve læreplanene.

Vi trenger dine innspill på valgene og prioriteringene som er gjort i kjerneelementene. Vil utkastet legge til rette for at innholdet i fagene blir mer relevant? Vil det legge bedre til rette for dybdelæring i fremtidens skole?

Siste utkast til kjerneelementer i historie / historie samisk er:

- **historiebevissthet**
- **undring og utforskende historie**
- **kildebruk, kildekritikk og kildekritisk bevissthet**
- **historiske sammenhenger**
- **perspektivmangfold og historisk empati**
- **mennesker og samfunn i fortid, nåtid og framtid**

Begrunnelsene for valgene og prioriteringene som er gjort, finner du i vedlegg nederst.

I tillegg har vi spørsmål om hvordan du mener samisk innhold, verdigrunnlaget fra overordnet del og grunnleggende ferdigheter er ivaretatt.

2. BESKRIVELSE AV KJERNEELEMENTER OG PROGRESJON

I historie / historie samisk er det foreslått seks kjerneelementer som beskrives her. Avslutningsvis vil du få spørsmål om du mener kjerneelementene dekker det viktigste innholdet i faget og om de er tilstrekkelig fremtidsrettet.

2.1. HISTORIEBEVISSTHET

Kjerneelementet *historiebevissthet* innebærer å forstå seg selv som historieskapt og historieskapende med en fortid, nåtid og framtid.

Sentrale begreper, metoder, tenkemåter, kunnskapsområder og uttryksformer i

- bruke kunnskap om fortiden til å forstå seg selv og samtiden
- bruke kunnskap om fortiden til å begrunne synspunkter og handlinger i nåtiden, og forestille seg og skape forventninger til framtiden
- forstå hvordan og hvorfor fortiden brukes som grunnlag for identitet og selvhevdelse, og i politiske og kommersielle sammenhenger

2.2. UNDRING OG UTFORSKENDE HISTORIE

Kjerneelementet *undring og utforskende historie* innebærer at elevene skal kunne undre, reflektere og vurdere hvordan kunnskap i historie blir til, og uttrykke sin nysgjerrighet og være aktivt kunnskapssøkende og -skapende ved selv å gjennomføre undersøkelser og forme fortellinger.

Sentrale begreper, metoder, tenkemåter, kunnskapsområder og uttrykksformer i kjerneelementet

- stille spørsmål, formulere problemstillinger og antagelser og trekke slutninger ved å gjennomføre undersøkelser
- ta stilling til kontrafaktiske spørsmål
- delta i faglige samtaler
- kategorisere og generalisere

2.3. KILDEBRUK, KILDEKRITIKK OG KILDEKRITISK BEVISSTHET

Kjerneelementet *kildebruk, kildekritikk og kildekritisk bevissthet* innebærer at elevene skal kunne innhente, tolke og bruke historisk materiale som kilder i egne historiefremstillinger. Kildebruk og kildekritikk dreier seg om å kunne avgjøre hva det historiske materialet kan brukes til, og i hvilken grad det kan kaste lys over de spørsmålene vi stiller. Elevene skal forstå at mangelfulle kilder kan gi kunnskapsbegrensninger.

Sentrale begreper, metoder, tenkemåter, kunnskapsområder og uttrykksformer i kjerneelementet

- kjenne til og bruke kildebegreper
- vurdere hensikt, pålitelighet og tendens i et historisk materiale
- vurdere hvordan et historisk materiale kan brukes og hvor relevant det er, og begrunne valg og bortvalg av materiale

2.4. HISTORISKE SAMMENHENGER

Kjerneelementet *historiske sammenhenger* innebærer at elevene skal kunne vurdere sammenhenger mellom handlinger, hendelser, perioder, systemer og fenomener i fortiden, og se hva disse kan bety for nåtiden og framtiden. De skal kunne vurdere mulige årsaks- og virkningsforhold i historie, og hvorfor systemer og fenomener forandrer seg eller er stabile.

Sentrale begreper, metoder, tenkemåter, kunnskapsområder og uttrykksformer i

- kjenne til og bruke årsaksbegreper
- lage årsakskjeder, men også se at én årsak kan gi ulike virkninger, eller at flere årsaker kan virke sammen
- vurdere brudd og kontinuitet i fortiden
- forstå hvorfor og etter hvilke prinsipper historien periodiseres

2.5. PERSPEKTIVMANGFOLD OG HISTORISK EMPATI

Kjerneelementet *perspektivmangfold og historisk empati* innebærer at elevene skal kunne se og forstå at ulike ståsteder og tilhørigheter påvirker hvordan fortiden forstås og framstilles. De skal forstå at historien ikke er deterministisk, men et resultat av menneskers valg og prioriteringer.

Sentrale begreper, metoder, tenkemåter, kunnskapsområder og uttrykksformer i kjerneelementet

- makt, maktrelasjoner og maktstrukturer
- stor og liten historie
- kjønn, etnisitet, minoritet, majoritet, urfolk
- økonomisk, politisk og ideologisk ståsted
- utvikle historisk empati ved å kunne forstå menneskers utfordringer og valg i historiske kontekster
- vurdere historisk betydning og hvem som har definisjonsmakt over den
- historieperspektiver i lys av

2.6. MENNESKER OG SAMFUNN I FORTID, NÅTID OG FRAMTID

Kjerneelementet *mennesker og samfunn i fortid, nåtid og framtid* innebærer at elevene skal opparbeide seg innsikt og oversikt over viktig historisk innhold og temaer gjennom arbeid med store spørsmål. De skal kunne se sammenheng i historien og at utviklingstrekk griper inn i hverandre. Elevene skal kunne se historiens betydning for seg selv, nåtid og framtid.

- Hvordan har mennesker skaffet seg mat og livsutkomme, skapt og fordelt rikdom og ressurser?
- Hvordan har mennesker organisert seg i samfunn?
- Hvordan har mennesker kommunisert og møtt andre mennesker?
- Hvordan har mennesker både skapt, levd med og løst konflikt, men også klart å leve fredelig?
- Hvordan har mennesker blitt definert, definert seg selv og oppfattet sin plass i verden?

Sentrale begreper, metoder, tenkemåter, kunnskapsområder og uttrykksformer i kjerneelementet

- menneskers livsbetingelser i lys av endringer i matproduksjon
- endringer i demografiske forhold

- endringer i ressursforvaltning og handel
- økonomisk organisering og hva den betyr for vekst og velstand, sosiale forskjeller og fattigdom
- nye redskaper og teknologi
- organisering av og endringer i styreformer
- fordeling og legitimering av makt
- samfunnsendring som følge av tenkning, ideologier og omveltninger
- demokratiets framvekst og utfordringer
- migrasjon, flytting og reiser
- teknologiens betydning for verdier, levesett og interaksjon mellom mennesker
- forholdet mellom majoritet, urfolk og minoriteter
- kolonisering og avkolonisering
- sosiale, politiske, økonomiske, kulturelle og religiøse forhold som har skapt konflikt
- forholdet mellom majoritet, urfolk og minoriteter
- menneskesyn som kilde til undertrykkelse
- konflikthåndtering, konfliktløsning og samarbeid
- betydningen av religion, tenkning og ideologi for menneskers mentalitet, syn på seg selv og sin plass i verden
- kamp for rettigheter og myndiggjøring
- fornorskingspolitikk og samer og nasjonale minoriteters rettighetskamp
- Hvordan har mennesker skaffet seg mat og livsutkomme, skapt og fordelt rikdom og ressurser?
- Hvordan har mennesker organisert seg i samfunn?
- Hvordan har mennesker kommunisert og møtt andre mennesker?
- Hvordan har mennesker både skapt, levd med og løst konflikt, men også klart å leve fredelig?
- Hvordan har mennesker blitt definert, definert seg selv og oppfattet sin plass i verden?

? Synes du at kjerneelementene i utkastet dekker det viktigste innholdet i faget? Hvis ikke, har du forslag til endringer?

Vet ikke

I vedlegget som begrunner valg og prioriteringer i KRLE/ RE-faget står det at historiedelen ved religionene er nedprioritert i faget, til fordel for et samtidsfokus. Samtidig er religion foreslått

styrket i historiefaget». Kirkerådet finner temaet religion nevnt i historiefaget i to underpunkt under kjerneelement 2.6. «*Mennesker og samfunn i fortid, nåtid og framtid*»:

Kjerneelementet *mennesker og samfunn i fortid, nåtid og framtid* innebærer at elevene skal opparbeide seg innsikt og oversikt over viktig historisk innhold og temaer gjennom arbeid med store spørsmål. De skal kunne se sammenheng i historien og at utviklingstrekk griper inn i hverandre. Elevene skal kunne se historiens betydning for seg selv, nåtid og framtid.

- *Hvordan har mennesker både skapt, levd med og løst konflikt, men også klart å leve fredelig? - sosiale, politiske, økonomiske, kulturelle og **religiøse** forhold som har skapt konflikt*
- *Hvordan har mennesker blitt definert, definert seg selv og oppfattet sin plass i verden? - betydningen av **religion**, tenkning og ideologi for menneskers mentalitet, syn på seg selv og sin plass i verden*

Om dette innebærer en styrking av religion i historiefaget i forhold til tidligere læreplan, har ikke Kirkerådet grunnlag for å ta stilling til, men disse formuleringene åpner for at temaer knyttet til religioners betydning for individ og samfunn blir inkludert i faget. Her er det viktig at både kritiske perspektiv og beskrivelse av religionenes positive bidrag som samfunnsbyggende bevegelser med vekt på menneskeverd inngår. Begge disse tilnærmingene er ivarettatt i de formuleringene som ligger i forslaget.

? **Synes du kjerneelementene i utkastet er tilstrekkelig fremtidsrettet? Hvis ikke, hvilke endringer anbefaler du?**

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

3. SAMISK INNHOLD

Alle elever skal få opplæring om samisk språk, kultur og samfunnsliv.

? **Synes du utkastet til kjerneelementer for historie legger til rette for å ivareta samisk innhold i læreplanen for den norske skolen?**

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

? Synes du utkastet til kjerneelementer for historie legger til rette for å ivareta samisk innhold i læreplanen for den samiske skolen?

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

4. INTEGRERING AV VERDIGRUNNLAGET I OVERORDNET DEL

Det er utviklet ny Overordnet del av læreplanverket som utdyper verdigrunnlaget i formålsparagrafen og de overordnede målsettingene for opplæringen, og som skal bidra til bedre sammenheng i læreplanverket. I fagfornyelsen skal overordnet del integreres tydeligere i fag.

Verdigrunnlaget foreslås integrert i historie på følgende måte:

Kjerneelementene i historie synliggjør og reflekterer flere av verdiene og prinsippene i overordnet del.

Faget ivaretar et historisk perspektiv på temaer som menneskeverdet, særlig menneskerettigheter, likestilling, likeverd, solidaritet og anerkjennelse av ulikhet. Gjennom arbeid med faget oppøver elevene kritisk tenkning og etisk bevissthet, skaperglede, engasjement og utforskertrang.

Å stille spørsmål og utforske er sentralt i faget og kan bidra til å skape kreativitet og nytenking. I historiefaget belyses framvekst og utvikling av identitet, kulturelt mangfold, demokrati og medvirkning i ulike tidsperioder og epoker.

? Synes du utkastet til kjerneelementer for historie legger til rette for å ivareta en bedre integrering av verdigrunnlaget? Hvis ikke, hvordan bør verdigrunnlaget integreres tydeligere i faget?

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

5. GRUNNLEGGENDE FERDIGHETER

I fagfornyelsen skal lesing, skriving, regning, muntlige ferdigheter og digitale ferdigheter videreføres som grunnleggende ferdigheter. Ferdighetene skal innarbeides i læreplaner der det vurderes som faglig relevant. Samtidig skal det bli tydeligere hvilke fag som har ansvar for ulike sider ved ferdighetene, spesielt når det gjelder digitale ferdigheter og regning.

De grunnleggende ferdighetene foreslås innarbeidet i historie på følgende måte:

Muntlige ferdigheter i faget innebærer å kunne samtale, lytte og uttrykke undring. Sentralt står muntlige aktiviteter som fortelling, presentasjon, refleksjon og argumentasjon.

Å *kunne skrive* i faget betyr å kunne uttrykke kunnskaper og synspunkter skriftlig og presist, dele erfaringer, argumentere, kommunisere og videreutvikle egen forståelse og kritisk tenkning gjennom tekstproduksjon.

Å *kunne lese* i faget betyr å kunne innhente informasjon som grunnlag for å tolke, reflektere og saklig og analytisk forholde seg til et variert fagstoff. Kjennskap til og arbeid med ulike og varierte historiske tekster og kilder er viktige elementer.

Å *kunne regne* i faget betyr å bruke matematiske uttrykk, statistikk, tabeller og grafiske framstillinger. Det innebærer også å bruke kvantitative historiske data i egne framstillinger.

Digitale ferdigheter i faget betyr blant annet å utvikle kildekritisk bevissthet, søke etter og vurdere informasjon fra ulike nettsteder og bruke den i egne framstillinger. Bruk av digitale verktøy til presentasjon og publisering av eget og felles arbeid står sentralt.

Digitale ferdigheter handler også om å utvikle digital dømmekraft. Det gjør elevene ved å bruke strategier for å unngå uønskede hendelser og å vise evne til etisk refleksjon rundt og vurdering av egen rolle på nett og i sosiale medier.

? **Synes du utkastet viser hvilke sider ved ferdighetene som er relevante for historie? Hvis ikke, hvilke sider ved de grunnleggende ferdigheter bør vektlegges tydeligere i faget?**

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

KRLE og religion og etikk / KRLE og religion og etikk samisk

1. SISTE UTKAST TIL KJERNEELEMENTER I KRLE OG RELIGION OG ETIKK / KRLE OG RELIGION OG ETIKK SAMISK

Kjerneelementene er det viktigste elevene skal lære i faget og er et forarbeid til læreplanene som skal utarbeides neste skoleår. Kjerneelementene skal danne grunnlaget for utviklingen av selve læreplanene.

Vi trenger dine innspill på valgene og prioriteringene som er gjort i kjerneelementene. Vil utkastet legge til rette for at innholdet i fagene blir mer relevant? Vil det legge bedre til rette for dybdelæring i fremtidens skole?

Siste utkast til kjerneelementer i KRLE og religion og etikk/KRLE og religion og etikk samisk er:

- **forståelse for religioner og livssyn**
- **utforsking av religioner og livssyn med ulike metoder**
- **utforsking av eksistensielle spørsmål og svar**
- **kunne ta andres perspektiv**
- **etisk refleksjon**

Kjerneelementene gjelder for KRLE og religion og etikk/KRLE og religion samisk både i grunnskolen og videregående opplæring.

Begrunnelsene for valgene og prioriteringene som er gjort, finner du i vedlegg nederst.

I tillegg har vi spørsmål om hvordan du mener samisk innhold, verdigrunnlaget fra overordnet del og grunnleggende ferdigheter er ivaretatt.

Vi ønsker også å vite om du mener kompetansemålene bør utvikles på flere trinn enn i dag når arbeidet med læreplaner starter.

2. BESKRIVELSE AV KJERNEELEMENTER OG PROGRESJON

I KRLE og religion og etikk er det foreslått fem kjerneelementer som beskrives her.

Avslutningsvis vil du få spørsmål om du mener kjerneelementene dekker det viktigste innholdet i faget og om de er tilstrekkelig fremtidsrettet.

2.1. FORSTÅELSE FOR RELIGIONER OG LIVSSYN

Kjerneelementet *forståelse for religioner og livssyn* innebærer at faget skal gi kunnskap om og forståelse for religioner og livssyn lokalt, nasjonalt og globalt og på individ-, gruppe- og samfunnsnivå. Elevene skal også få innsikt i hvordan dette inngår i historiske prosesser og henger sammen med samfunnsendringer. Elevene skal bli kjent med religions- og livssynsmangfoldet og med de ulike tradisjonenes indre mangfold. Faget skal gi grunnlag for refleksjon om majoritets-, urfolks- og minoritetsperspektiver i Norge.

Sentrale begreper, metoder, tenkemåter, kunnskapsområder og uttryksformer i kjerneelementet			
1.–4. trinn	5.–7. trinn	8.–10. trinn	Vg3
<ul style="list-style-type: none"> • sentrale fortellinger, praksiser, høytider, materielle uttrykk og trosforestillinger fra ulike religioner og livssyn 			
<ul style="list-style-type: none"> • lokalt perspektiv med vekt på møte med religioner og livssyn i nærmiljøet 	<ul style="list-style-type: none"> • religions- og livssynshistorie i Norge, inkludert den til samene og de nasjonale minoritetene 	<ul style="list-style-type: none"> • globalt perspektiv på religioner og livssyn i dag 	<ul style="list-style-type: none"> • religioner og livssyn i samtiden

2.2. UTFORSKING AV RELIGIONER OG LIVSSYN MED ULIKE METODER

Kjerneelementet *utforsking av religioner og livssyn* med ulike metoder innebærer at elevens skal undersøke og utforske religioner og livssyn som sammensatte fenomener. Sentrale metoder er å arbeide med tekster (i vid forstand), observere, samtale om og sammenlikne religiøse og livssynsmessige uttrykk. Forståelsen av religioner og livssyn utdypes og utfordres gjennom analyse og kritisk refleksjon om kilder, normer og definisjonsmakt. Kjennskap til ulike syn på og definisjoner av religioner og livssyn inngår i kjerneelementet og er vesentlig for å forstå og håndtere mangfold.

Sentrale begreper, metoder, tenkemåter, kunnskapsområder og uttryksformer i kjerneelementet			
1.–4. trinn	5.–7. trinn	8.–10. trinn	Vg3
<ul style="list-style-type: none"> • sammenlikning • kildekritikk • tilnærminger til ulike uttryksformer i religioner og livssyn • elevenes egne 	<ul style="list-style-type: none"> • analyse og drøfting 		

undersøkelser			
<ul style="list-style-type: none"> • gjenkjenne, beskrive og samtale om religioner og livssyn i nærmiljøet 	<ul style="list-style-type: none"> • historiske perspektiver på religioner og livssyn • utforske religiøse uttrykk og deres form og innhold 	<ul style="list-style-type: none"> • sammenlikning som metode • religioner som systemer • religionsbegrepet 	<ul style="list-style-type: none"> • kjennskap til og bruk av religionsfaglige metoder

2.3. UTFORSKING AV EKSISTENSIELLE SPØRSMÅL OG SVAR

Kjerneelementet *utforsking av eksistensielle spørsmål og svar* innebærer at faget handler om ulike måter mennesker har nærmet seg spørsmål om mening, identitet og virkelighetsbilde gjennom religioner, livssyn, etikk og filosofi. Faget skal gi rom for selvrefleksjon, filosofisk samtale og undring ved å utforske eksistensielle spørsmål. Elevene skal også kunne forholde seg til spørsmål det er dyp uenighet om.

Sentrale begreper, metoder.			
1.-10. trinn			Vg3
<ul style="list-style-type: none"> • identitet og tilhørighet • liv og død • menneskets plass i naturen og klodens framtid 	<ul style="list-style-type: none"> • utvalgte filosofiske og religiøse teorier om eksistensielle spørsmål 		

2.4. KUNNE TA ANDRES PERSPEKTIV

Kjerneelementet *kunne ta andres perspektiv* innebærer at faget skal gi mulighet for å utvikle egne synspunkter og holdninger i møte med andre gjennom innenfra- og utenfra-perspektiver og gjennom dialog og refleksjon over likheter og forskjeller. Faget skal bidra til å utvikle interesse og respekt for hverandre uavhengig av kulturell, religiøs eller livssynsmessig bakgrunn. På den måten bidrar faget til mangfoldskompetanse der urfolksperspektiver og kjønn inngår som viktige deler.

Sentrale begreper, metoder.			
1.-4. trinn	5.-7. trinn	8.-	Vg3
<ul style="list-style-type: none"> • veksling mellom innenfra- og utenfra-perspektiver i arbeidet med religioner og livssyn • dialog som metode • samiske perspektiver 	<ul style="list-style-type: none"> • makt- og normkritikk i religions- og livssynskontekst • begrunne og sammenlikne ulike livssynsmessige ståsteder 		

2.5. ETISK REFLEKJSON

Kjerneelementet *etisk refleksjon* innebærer at elevene skal kunne identifisere etiske dilemmaer og drøfte moralske spørsmål ved hjelp av ulike etiske modeller og begreper. Etisk refleksjon gir mulighet til å håndtere store og små spørsmål, konflikter og utfordringer med betydning for skolesamfunnet, hverdagslivet og det globale samfunnet. Filosofiske tenkemåter gir redskaper til å analysere argumentasjon og påstander.

Sentrale begreper, metoder, tenkemåter, kunnskapsområder og uttryksformer i kjerneelementet			
1.–4. trinn	5.–7. trinn	8.–10. trinn	Vg3
<ul style="list-style-type: none"> • ansvar for seg selv og andre • etiske dilemmaer • ideer om rett og galt • etiske aspekter ved medborgerskap, bærekraftig utvikling, teknologi og digitalisering • etikk som del av religioner og livssyn 			
<ul style="list-style-type: none"> • samtaler 	<ul style="list-style-type: none"> • dialog og diskusjon 	<ul style="list-style-type: none"> • etiske modeller som utgangspunkt for etisk argumentasjon 	<ul style="list-style-type: none"> • argumentasjon og analyse av etiske dilemmaer ved bruk av ulike etiske modeller, filosofiske teorier og posisjoner

 Synes du at kjerneelementene i utkastet dekker det viktigste innholdet i faget? Hvis ikke, har du forslag til endringer?

1. Innledning og generelle kommentarer til kjernelementer i KRLE/ RE

1. Gjennom en svært kortfattet og overordnet tekst skal fagenes profil tegnes ut og legge premisser for læreplangruppas arbeid med å tegne ut de konkrete læreplanene i faget. Som vedlegg ligger et dokument med begrunnelser for valg og prioriteringer i KRLE og religion og etikk. I dette vedlegget ligger vesentlige premisser og eksempler som utdyper forslaget til kjerneelementer i KRLE/RE-faget. Det er uklart hva som er vedleggets status og funksjon i det videre læreplanarbeidet. Kirkerådet mener at vedlegget bør følge kjerneelementene slik at intensjonene som er beskrevet der også ligger til grunn for læreplangruppas arbeid.
2. I vedlegget kommenteres kristendommens plass i faget flere ganger med formuleringer som; «Kristendommen får en fremtredende plass i kraft av gjeldende lovverk og dens rolle knyttet til norsk historie og kulturarv» og «Stoff knyttet til kristendom får en fremtredende rolle på grunn av gjeldende lovverk og begrunnes i dens rolle knyttet til norsk historie og kulturarv». Dette er ikke uttalt i de foreslåtte kjerneelementene. Med bakgrunn i kristendommens tusenårige historie i vårt land og grunnlovens verdiforankring i den kristne og humanistiske arven mener Kirkerådet at dette må innarbeides på en tydeligere måte i de ulike kjerneelementene for KRLE/RE-faget.
3. I vedlegget kommenteres også at «historiedelen i faget nedprioriteres, til fordel for et samtidsfokus. Samtidig er religion foreslått styrket i historiefaget». Kirkerådet ser det som nødvendig at historiske perspektiv også er inkludert i kjerneemnet «Forståelse for religioner og livssyn» med vekt på hvordan dette inngår i historiske prosesser og henger sammen med samfunnsendringer, slik det ligger i forslaget. Religionenes virkningshistorie er relevant og viktig for å forstå både historien og nåtidsforståelsen av religion og livssyn. Her er det viktig at både kritiske perspektiv og beskrivelse av religionenes positive bidrag som samfunnsbyggende bevegelser med vekt på menneskeverd inngår. Kristendom, jødedom og islam forstår seg som «historiske religioner» med en lineær historie- og virkelighetsforståelse. En tydeligere oppdeling av religion i en historisk forståelse og en samtidsforståelse kan stå i fare for ikke å gripe de historiske religionenes identitet og særpreg. En manglende integrert historieførståelse av religionene vil redusere evnen til å tolke og forstå religionenes samtidskarakter og uttrykk.
4. Intensjonen om dybdelæring og behovet for å redusere mengden stoff er utfordrende i et fag som skal dekke et stort kunnskapsområde innenfor et lite timeomfang. Kjerneelementene i KRLE/ RE-faget skal gi kunnskap og forståelse, rom for utforskning og ferdigheter i dialog om religion, livssyn, eksistensielle og etiske spørsmål. Religions- og livssynsmangfoldet, urfolks- og kjønnsperspektiv og majoritets-/minoritetsperspektiv tematiseres under flere av kjerneemnene i faget, både som noe elevene skal bli kjent med, forstå og lære å håndtere.

Mangfoldskompetanse er viktig for barn og unge som vokser opp i et pluralistisk samfunn som dagens og morgendagens Norge er. Kirkerådet fremhever skolens sentrale rolle i forhold til i praksis å verdsette ulikhet og mangfold. Dette krever at lærerne har kompetanse som gir dem trygghet til å tolke, forstå og støtte elevenes utvikling og identitetsdannelse, også når det gjelder livssyn. Mindre detaljerte læreplaner og lokal tilpasning stiller store krav til lærernes kompetanse for å sikre at de positive mulighetene som ligger i faget for den enkelte elev og fellesskapet, blir realisert. Faget har vært omdiskutert og redsel for å trå feil kan hemme læreren hvis en ikke har tilstrekkelig kompetanse til å legge til rette for læring, dialog og refleksjon som faget forutsetter.

2. Kirkerådets kommentarer til beskrivelsen av kjerneelementene og progresjon

2.1 Forståelse for religioner og livssyn

- Brødteksten under dette punktet inneholder både *kunnskap om* og *forståelse for* religioner og livssyn. Slik Kirkerådet forstår begrepet dybdelæring er intensjonen KRLE/RE-faget ikke bare søker *forståelse* for religioner og livssyn, men at elevene får *kjennskap* til de ulike religioners tro og praksis. Vi foreslår derfor at det første kjerneelementet heter «**Kjennskap til og** forståelse for religioner og livssyn».
- Mangfold vektlegges, både som religions- og livssynsmangfold og indre mangfold i de ulike tradisjonene. Refleksjon rundt majoritets-, urfolks- og minoritetsperspektiv inngår i elementet. Mangfoldsperspektivene bør suppleres med kunnskap og forståelse for den kristne og humanistiske arv og tradisjon som sentrale element i både samtiden og fortiden til Norge. Perspektivene kan f.eks. legges inn i teksten slik: "*Elevene skal bli kjent med **kristen og humanistisk arv og tradisjon**, med religions- og livssynsmangfoldet, og med de ulike tradisjonenes indre mangfold.*»
- I utkastet foreslås en progresjon der 1.-4. trinn skal ha et lokalt perspektiv, 5.-7. trinn har et nasjonalt perspektiv, 8.-10. trinn har et globalt perspektiv og Vg3 skal vektlegge religioner og livssyn i samtiden. Det er naturlig å tenke progresjon med utgangspunkt i den enkelte elev og lokalsamfunnet, men for stor vektlegging av dette prinsippet vil skape lokale ulikheter ut fra hvilke religioner og livssyn som er representert i elevgruppen og nærmiljøet. Dette prinsippet kan dermed skape kunnskapshull og gi utfordringer når elever flytter til et nytt sted. Også de yngste elevene vil møte religioner og livssyn f.eks. gjennom reiser og i mediene, uavhengig av hvor de bor.

2.2 Utforskning av religioner og livssyn med ulike metoder

- Kirkerådet mener at kulepunktet "Religioner og livssyn som systemer" hører mer naturlig inn under punkt 2.1 «Forståelse av religioner og livssyn» og at det ikke bør knyttes til et spesielt alderstrinn, men være felles for alle aldersgruppene.
- I dokumentet «Begrunnelse for valg og prioriteringer» til faget sies det at det i forslaget er nedprioritert å nevne alle religioner og livssyn flere ganger i utdanningsløpet. Det kan se ut

som om forslaget innebærer at det først på ungdomstrinnet skal gis en helhetlig presentasjon av religioner og livssyn som systemer. De forskjellige religioner og livssyn utgjør en kunnskapsstruktur som det er tjenlig å etablere tidlig. Kirkerådet mener derfor at en hovedinndeling av religioner og livssyn må presenteres i småskolen og på mellomtrinnet, selv om en dypere forståelse av religioner som helhetlige systemer er naturlig å forvente på ungdomstrinnet. Dette trenger ikke å medføre at verdensreligionene er strukturerende prinsipp for faget, men at kulepunktet «*religioner som helhetlige systemer*» gjøres gjennomgående for hele utdanningsløpet.

2.3 Utforsking av eksistensielle spørsmål og svar

- I brødteksten til dette elementet står det «... *faget handler om ulike måter mennesker har nærmet seg spørsmål om mening, identitet og virkelighetsbilde ...*». I begrunnelsen for forslaget til kjerneelementene i faget, sies det at det prioriteres et samtidsperspektiv framfor et historisk perspektiv. Formuleringen slik den står i utkastet, har en tilbakeskuende form. Ved å justere setningen til f. eks. «... **faget handler om menneskers tilnærming til spørsmål om mening, identitet og virkelighetsbilde i fortid og nåtid**» vil en romme tilnærminger til slike spørsmål både før og nå.
- Kulepunktene skiller seg fra de øvrige kjerneelementene ved å nevne noen konkrete tema som eksempel på eksistensielle spørsmål og svar. For å korrespondere med de øvrige kjerneemnene, anbefaler Kirkerådet å overlate konkretiseringen til læreplangruppa.

2.4 Kunne ta andres perspektiv

Kirkerådet er positive til intensjonene som uttrykkes under kjerneelementet «Kunne ta andres perspektiv», men foreslår å justere formuleringen noe. For eksempel oppfordrer begrepene «...**forstå/ utforske** andres perspektiver» til å utvikle mangfoldskompetanse, samtidig som elevenes egen integritet ivaretas.

2.5 Etisk refleksjon

Progresjonen som foreslås fra småskoletrinnet til Vg3 for dette kjerneemnet virker tjenlig.

 Synes du kjerneelementene i utkastet er tilstrekkelig fremtidsrettet? Hvis ikke, hvilke endringer anbefaler du?

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

3. SAMISK INNHOLD

Alle elever skal få opplæring om samisk språk, kultur og samfunnsliv.

? **Synes du utkastet til kjerneelementer for KRLE og religion og etikk legger til rette for å ivareta samisk innhold i læreplanene for den norske skolen?**

Vet ikke

Samiske perspektiv/ urfolk/ minoritets- og majoritetsperspektiv er nevnt flere steder i kjerneelementene og inkludert i begrepet mangfoldskompetanse. Det videre arbeidet med læreplaner må involvere samiske kompetansemiljø for å sikre at samisk innhold inkluderes på en god måte i faget.

? **Synes du utkastet til kjerneelementer for KRLE og religion og etikk legger til rette for å ivareta samisk innhold i læreplanene for den samiske skolen?**

Ikke angitt ja/nei

Ingen kommentar fra instansen

4. INTEGRERING AV VERDIGRUNNLAGET I OVERORDNET DEL

Det er utviklet ny overordnet del av læreplanverket som utdyper verdigrunnlaget i formålsparagrafen og de overordnede målsettingene for opplæringen, og som skal bidra til bedre sammenheng i læreplanverket. I fagfornyelsen skal overordnet del integreres tydeligere i fag.

Verdigrunnlaget foreslås integrert i KRLE og religion og etikk på følgende måte:

Som fagenes navn tilser – kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE) i grunnskolen og religion og etikk i videregående opplæring – står etikk og verdier sentralt. KRLE-/religion og etikk-fagene kan sies å ha særlige forutsetninger for å tematisere etikk og verdispørsmål. Alle punktene i verdigrunnlaget i Overordnet del (menneskeverd, identitet og kulturelt mangfold, kritisk tenkning og etisk bevissthet, skaperglede, engasjement og utforskertrang, respekt for naturen og miljøbevissthet, og demokrati og medvirkning) er knyttet til kjerneelementene. Kjerneelementet *Etisk refleksjon* skal bidra til elevenes etiske bevissthet og understreke behovet for kjennskap til hvordan religioner og livssyn ofte har en egen etikk, eller i det minste begrunner verdier på en bestemt måte. Kjerneelementet *Kunne ta andres perspektiv* handler både om kritisk tenkning og om demokrati og medvirkning. Til dette hører også at elevene skal tilegne seg mangfoldskompetanse, som blant annet innebærer kjennskap til minoriteter og urfolks religioner og livssyn og en normkritisk holdning. Kjerneelementet *Utforsking av eksistensielle spørsmål og svar* aktualiserer spørsmål om menneskeverd og identitet, og om natur og bærekraft. Kjerneelementet *Forståelse for religioner og livssyn* inneholder kunnskap om historie, kulturarv og mangfold i Norge. Kjerneelementet *Utforsking av religioner og livssyn med ulike metoder* knytter seg særlig til utforskertrang og bevisstgjøring om kunnskapsproduksjon. Totalt sett dekker de fem kjerneelementene opplæringens verdigrunnlag ved å integrere og aktualisere de ulike punktene i verdigrunnlaget.

Synes du utkastet til kjerneelementer for KRLE og religion og etikk legger til rette for å ivareta en bedre integrering av verdigrunnlaget? Hvis ikke, hvordan bør verdigrunnlaget integreres tydeligere i faget?

Nei

Når det i høringsdokumentet spørres om kjerneelementene legger til rette for å ivareta en bedre integrering av verdigrunnlaget i læreplanens overordnede del, vises det til punktene som beskriver opplæringens verdigrunnlag, men ikke til selve formålsparagrafen. Kirkerådet mener at formålsparagrafens forankring i grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon må komme tydeligere til uttrykk som et gjennomgående element i et fag som KRLE/RE. Dette må styrkes for å ivareta forutsetningen om at det skal være en slik sammenheng, også innholdsmessig, mellom overordnet del og kjerneelementene. Formålsparagrafen inneholder konkrete verdier som «Respekt for menneskeverdet og naturen, åndsfridom, nestekjærleik, tilgjeving, likeverd og solidaritet». Disse kan i enda større grad innarbeides i kjerneelementene. Kjennskap til og forståelse av den nasjonale kulturarven og vår felles internasjonale kulturtradisjon bør også nevnes konkret i kjerneelementene til faget. For øvrig slutter Kirkerådet seg til vurderingen av at KRLE/ RE-faget har særlige forutsetninger for å tematisere verdiene som utgjør skolens verdigrunnlag.

5. GRUNNLEGGENDE FERDIGHETER

I fagfornyelsen skal lesing, skriving, regning, muntlige ferdigheter og digitale ferdigheter videreføres som grunnleggende ferdigheter. Ferdighetene skal innarbeides i læreplaner der det vurderes som faglig relevant. Samtidig skal det bli tydeligere hvilke fag som har ansvar for ulike sider ved ferdighetene, spesielt når det gjelder digitale ferdigheter og regning.

De grunnleggende ferdighetene foreslås innarbeidet i KRLE og religion og etikk på følgende måte:

- Å kunne lese i KRLE / religion og etikk betyr å kunne innhente informasjon som grunnlag for å tolke, reflektere, og saklig og analytisk forholde seg til et variert fagstoff. Kjennskap til og arbeid med religionene og livssynenes sentrale tekster er et viktig element.
- Å kunne skrive i faget betyr å kunne uttrykke skriftlig og presist kunnskaper og synspunkter, dele erfaringer, argumentere, kommunisere, og videreutvikle egen forståelse og kritisk tenkning gjennom tekstproduksjon.
- Å kunne regne i faget betyr å møte matematiske uttrykk, statistikk, bruke tidsregning og finne fram i religiøse tekster. Kjennskap til tallsymbolikk, og å kunne gjenkjenne og bruke mønstre i estetiske uttrykk og symbolikk, inngår.
- Muntlige ferdigheter i faget innebærer å kunne samtale, lytte og uttrykke undring. Sentralt står muntlige aktiviteter som fortelling, presentasjon, refleksjon og argumentasjon.

- Digitale ferdigheter i faget innebærer å kunne benytte digitale verktøy i innhenting av informasjon og formidling, og å kunne utforske religion og livssyn på nettet. Kildekritikk og digital dømmekraft i møtet med ulike medier står sentralt.

? Synes du utkastet viser hvilke sider ved ferdighetene som er relevante for KRLE og religion og etikk? Hvis ikke, hvilke sider ved de grunnleggende ferdigheter bør vektlegges tydeligere i faget?

Ja

Ingen kommentar fra instansen

6. KOMPETANSEMÅL

Spørsmålene har så langt handlet om kjerneelementene som er utarbeidet. Dette forarbeidet skal videreutvikles til kompetanse i læreplanene. Læreplanene skal legge til rette for mer dybdelæring, og for en bedre progresjon i elevenes læringsløp. Ett av tiltakene vi skal vurdere er derfor om det skal utvikles kompetansemål på flere trinn enn i dag, og eventuelt i hvilke fag.

? Synes du kompetansemålene bør utvikles på flere trinn enn i dag i KRLE?

Kirkerådet synes ikke at det er behov for å utvikle kompetansemål på flere nivå enn i dag. Se kommentarer til progresjon tilenkelte av de foreslåtte kjerneelementene.